

Отримано: 11 березня 2018 р.

Прорецензовано: 15 березня 2018 р.

Прийнято до друку: 19 березня 2018 р.

e-mail: oshym@ukr.net

DOI: 10.25264/2519-2558-2018-1(69)/2-243-245

Шум О. В. Особливості відтворення авторського стилю у перекладі (на матеріалі німецькомовних перекладів малої прози А. Куркова). *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія»*. Острог : Вид-во НаУОА, 2018. Вип. 1(69), ч. 2, березень. С. 243–245.

УДК 81`25 =112.2

Шум Ольга Володимирівна,
Національна академія прокуратури України, м. Київ

ОСОБЛИВОСТІ ВІДТВОРЕННЯ АВТОРСЬКОГО СТИЛЮ У ПЕРЕКЛАДІ (НА МАТЕРІАЛІ НІМЕЦЬКОМОВНИХ ПЕРЕКЛАДІВ МАЛОЇ ПРОЗИ А. КУРКОВА)

Стаття розглядає особливості індивідуального стилю перекладача на прикладі німецькомовних перекладів малої прози А. Куркова. Дослідження присвячене аналізу мовної особистості автора та перекладача, їх схожості та відмінним домінамтам. Художній переклад розглядається, як зв'язуюча ланка у міжкультурних, а відтак і міжлітературних стосунках представників мовних спільнот.

Ключові слова: ідіостиль, мовна особистість, переклад, художній переклад, проза, стиль автора, стиль перекладача.

Шум Ольга Владимировна,
Национальная академия прокуратуры Украины, г. Киев

ОСОБЕННОСТИ ВОСПРОИЗВЕДЕНИЯ АВТОРСКОГО СТИЛЯ В ПЕРЕВОДЕ (НА МАТЕРИАЛЕ НЕМЕЦКОЯЗЫЧНЫХ ПЕРЕВОДОВ МАЛОЙ ПРОЗЫ А. КУРКОВА)

Статья рассматривает особенности индивидуального стиля переводчика на примере немецкоязычных переводов малой прозы А. Куркова. Исследование посвящено анализу языковой личности автора и переводчика, их сходствам и отличительным доминантам. Художественный перевод рассматривается как связующее звено в межкультурных, а затем и межлитературных отношениях представителей языковых сообществ.

Ключевые слова: идиостиль, языковая личность, перевод, художественный перевод, проза, стиль автора, стиль переводчика.

Olga Shum,
National Academy of Public Prosecutor of Ukraine, Kyiv

REPRODUCTION FEATURES OF THE AUTHOR'S STYLE IN TRANSLATION (BASED ON THE GERMAN-LANGUAGE TRANSLATIONS OF THE LITTLE PROSE OF A. KURKOV)

The article examines the peculiarities of an individual translator's style, based on the example of the German-language translations of the little prose A. Kurkov. The research is devoted to the analysis of the linguistic personality of the author and translator, their similarities and differential dominants. The literary translation is seen as a connecting link in the intercultural and, therefore, cross-literary relations of representatives of language communities. In the context of the studying problems of literary translation, in recent years, the intelligence on the personality of the translator is becoming increasingly important. Each interpreter approaches the reproduction of foreign-language text individually and uniquely. The translator's creative personality has not yet been studied sufficiently, taking into account the context of national culture and the translation tradition. The individual interpreter's style includes the transformations characteristic of it, which prevail over the number in the translation test. In this way the individual language of the translator is determined by the stylistic dominant of deviations from the original, although their use is not always satisfied.

Key words: idiostyle, linguistic personality, translation, literary translation, prose, author's style, translator's style.

Чимала частка досліджень у галузі перекладознавства припадає на розвідки щодо проблематики художнього перекладу. Не в останню чергу це пов'язано із тим, що світова спільнота щороку прагне до ширшої інтеграції, як наслідок, збільшується кількість і потреба в обміні інформацією та культурними надбаннями народів і суспільних груп. Художній переклад виступає тут, як зв'язуюча ланка у міжкультурних, а відтак і міжлітературних стосунках представників мовних спільнот. У контексті дослідження проблематики художнього перекладу все більшого значення останніми роками набувають розвідки з питання особистості перекладача. Проблемою індивідуальності перекладача займаються М. Іваницька, А. Науменко, М. Новікова, А. Опульський, С. Сухарьов, О. Фінкель, О. Матвіїшин, Ю. Яхніна та ін.

На думку О. Матвіїшин, сучасне перекладознавство виходить із того, що художній переклад є результатом пізнання невичерпного художнього світу першотвору, що і визначає загальну стратегію інтерпретації перекладацьких явищ [8, с. 14]. Дослідниця зазначає, що кожен перекладач підходить до відтворення чужомовного тексту своєрідно, індивідуально, неповторно, зі своїм особливим умінням інтерпретувати текст оригіналу [8, с. 18]. На думку О. Мазур, творча особистість перекладача досі не досліджена достатнім чином, враховуючи контекст національної культури, перекладацької традиції, життя та творчості перекладача, його вподобань у виборі матеріалу та роботі над перекладами, значення для української та світової культури [7, с. 66]. М. Іваницька зазначає, що досліджуючи мовну особистість перекладача варто враховувати широке коло чинників, які на неї впливають [4, с. 99].

Без розуміння природи стилю перекладача неможливим є проведення межі між співвідношеннями функціонально мотивованими та немотивованими. Так, С. Сухарьов зазначав, що домінанта творчої особистості перекладача зливається із стилістичною домінантою відхилень від оригіналу, бо в кожного обдарованого перекладача будь-які відхилення від істини першотвору не є випадковими, а базуються на його світоглядній і творчій системі [10].

Таким чином, на нашу думку, до стилю перекладача можна віднести методи, способи та стратегії, яким він надає перевагу при відтворенні ідіостилу певного автора у перекладі певного твору.

У своєму дослідженні ми пропонуємо розглянути питання співвіднесення проблеми ідіостилу автора та стилю перекладача на прикладі німецькомовних перекладів малої прози А. Куркова – «Брюссельський кролик і його щастя» (нім. „Liebesglück in Brüssel“) («Сливки общества и фрукты моря») (нім. „Die Creme de la Creme und Frutti di Mare“).

Останніми роками сучасна українська література набуває все ширшої популярності за кордоном, зокрема на європейських теренах. Масово перекладаються твори відомих письменників О. Забужко, Ю. Андруховича, Л. Костенко, Н. Сняданко, С. Жадана, Т. Прохаська, Любка Дереша та ін. Не в останню чергу таке явище спостерігається і завдяки автоперекладам.

Однак існує і такий факт, що деякі наші сучасники більш відомі своєю творчістю за кордоном, аніж в Україні. Одним із таких письменників по праву можна вважати журналіста та кіносценариста Андрія Куркова. Його постать у літературних колах український письменник є досить суперечливою, адже творчий доробок автора є здебільшого російськомовним і лише останніми роками з-під пера письменника вийшло декілька україномовних творів (казка «Маленьке левеня і львівська мишка», 2014; публіцистична біографічна книга «Рух «Емаус»: Історія солідарності», 2017).

Андрій Курков народився на теренах сучасної Росії, але з раннього дитинства проживав у Києві. Після завершення школи працював завклубом, завідувачем бібліотеки в санаторії в Пуші-Водиці, діловодом тощо. Також закінчив курси перекладачів японської мови в Інституті інформації та Київській державній педагогічній інститут іноземних мов. Свого часу встиг попрацювати випусковим редактором багатотиражки Київського політеху, редактором видавництва «Дніпро» [1].

Першою своєю публікацією письменник вважає гумореску у виданні «Рабочая газета» у 1979 році, а першим сценарієм фільм «Поляна сказок». Андрій Курков працював сценаристом на кіностудії О. Довженка, викладав у Белл Колледжі (Кембридж, Англія). Письменник є членом англійського ПЕН-клубу (з 1988), членом Спілки кінематографістів України (з 1993) та Національної спілки письменників (з 1994), членом Європейської кіноакадемії (з 1998), постійний членом журі премії Європейської кіноакадемії «Фелікс» (з 1998) [1].

Андрій Курков є автором понад 25 книг, серед яких як романи для дорослої аудиторії, так і казки для дітей. Перу письменника також належить понад 20 сценаріїв для художніх та документальних фільмів. Андрій Курков – єдиний російськомовний автор, чії книжки потрапили до топ-десятки європейських бестселерів. Російськомовне видання його найпопулярнішого роману «Пікнік на льоду» було продано в Україні накладом 150 тисяч примірників. Книги письменника перекладені більш ніж 36 мовами. Найбільше книжок перекладено німецькою (Австрія, Німеччина, Швейцарія). Також значну кількість його творів перекладено французькою, англійською та українською мовами. Однак за словами самого письменника, накладу його творів в Україні невеликі порівняно з іноземними виданнями [2].

Як зауважує перекладач А. Кратохвіль, Андрій Курков чимало зробив для пропагування української літератури в Німеччині, зокрема сприяв виходу німецькою мовою «Солодкої Дарусі» М. Матіос та творів Ю. Винничука [3].

Переклади творів А. Куркова німецькою мовою друкують як великі, так і малі видавництва, серед яких більшість книжок належить видавничому дому «Диоген» (нім. „Diogenes Verlag“ – швейцарське видавництво у м. Цюрих). Як зазначає Т. Гаврилів, за винятком кількох письменників, як, скажімо, російськомовний український письменник Андрій Курков, українська література в німецьких перекладах існує значною мірою завдяки різного роду підтримці, навіть якщо мова йде про добре відомі на інтернаціональному рівні імена [2].

Серед найвідоміших німецькомовних перекладів творів Андрія Куркова по праву можна вважати „Picknick auf dem Eis“ (укр. «Пікнік на льоду», 2000), „Petrowitsch“ (укр. «Петрович», 2002), „Ein Freund des Verblichenen“ (укр. «Приятель небіжчика», 2003), „Pinguine feiern nicht“ (укр. «Пінгвіни не святкують», 2005), „Die letzte Liebe des Prdsidenten“ (укр. «Остання любов президента», 2007), „Herbstfeuer“ (укр. «Осінній вогонь», 2009), „Der Milchmann in der Nacht“ (укр. «Нічний молочник», 2011), „Der Gdrtner von Otschakow“ (укр. «Садівник з Очакова», 2013), „Jimi Hendrix live in Lemberg“ (укр. «Львівська гастроль Джімі Хендрікса», 2014) та ін. Усі ці переклади німецькою мовою здійснено переважно з російської перекладачами Сабіною Гребінг, Йоганною Маркс та Крістою Фогель.

У досліджуваних нами творах до особливостей мови автора, на нашу думку, можна віднести використання власних назв, переважна більшість із яких мають іншомовне походження, послуговування широким спектром кольорів в описах, використанням сталих зворотів. Так, розглянемо на прикладі особливості передачі німецькою мовою імен дійових осіб:

(1) Алексей [12, с. 48]; Алина [12, с. 45]; Альберт [12, с. 10]; Валери [12, с. 11]; Вероника [12, с. 46]; Елена Сафроновна [12, с. 45]; Леля [12, с. 47]; Люк [12, с. 10]; Надин [12, с. 11]; Саша [12, с. 48];	Aleksej [12, с. 73]; Alina [12, с. 69]; Albert [12, с. 27]; Valerie [12, с. 28]; Veronika [12, с. 70]; Elena Safronovna [12, с. 69]; Lelja [12, с. 72]; Luc [12, с. 27]; Nadine [12, с. 28]; Sascha [12, с. 73].
---	---

Зазначені нами приклади ілюструють, що перекладачі здебільшого використовують відповідники мови перекладу або транслюють власну назву, щоправда, у деяких випадках на англійський манер: Сафроновна – Safronovna, що не є, на нашу думку, виправданим.

У творах А. Куркова розмаїта кольористика:

(2) блондинка Валери [12, с. 11]; перламутровый Альберт [12, с. 11]; серыеглаза [12, с. 12]; засеревшее небо [12, с. 15]; белокуроая Валери [12, с. 26];	BlondineValerie [12, с. 28]; perlmuttfarbenerAlbert [12, с. 28]; fahlgraueAugen [12, с. 29]; der Himmel [12, с. 32]; die blondeValerie [12, с. 44].
--	---

Як бачимо із вищезазначених прикладів кольористика мови оригіналу ширша та експресивніша за німецькомовні переклади. Перекладачі опускають деякі кольороназви: *zасеревише небо* – *der Himmel*, подекуди з метою компенсації використовують прийом додавання: *серые глаза* – *fahlgraue Augen* (прим. з *нім.* *fahl* – блідий, вицвілий), що не завжди відповідає авторському стилю.

Також у творчості А. Куркова часто зустрічаються фразеологізми:

(3) <i>выводить в люди</i> [12, с. 16]; <i>пойти твердым шагом</i> [12, с. 19]; <i>застать врасплох</i> [12, с. 21]; <i>терять контроль</i> [12, с. 23]; <i>бросаться в глаза</i> [12, с. 49];	<i>salonfähig machen</i> [12, с. 33]; <i>sicheren Schrittes gehen</i> [12, с. 37]; <i>nicht vorbereitet sein</i> [12, с. 39]; <i>können nicht</i> [12, с. 42]; <i>ins Augen stechen</i> [12, с. 61].
--	--

Зазначені приклади демонструють, що фразеологічні одиниці здебільшого передають описово або калькують, що не зберігає стилістичного забарвлення оригіналу. Вважаємо, що для деяких із фразеологізмів цілком можна було б використати німецькомовні відповідники: *терять контроль* – *die Kontrolle verlieren*.

З проведеного дослідження ми доходимо висновку, що до індивідуального стилю перекладача відносяться характерні для нього трансформації, які переважають за чисельністю у тесті перекладу. Таким чином мова індивідуальність кожного конкретного перекладача визначається стилістичною домінантою відхилень від оригіналу, хоча їх використання і не завжди є виправданим. У подальшій перспективі дослідження вважаємо за необхідне дослідити особливості творчого методу А. Куркова, а також специфіку їх відтворення німецькою, а також іншими мовами.

Література:

1. Андрій Курков [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Курков_Андрій_Юрійович [19.02.2018].
2. Гаврилів Т. Переклади з української мови німецькою мовою з 1991 до 2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:VTS6jJ7PQhcJ:www.bookplatform.org/images/activities/426/ukrainiangermantranslati-onsstudyukrhavryliv.doc+&cd=3&hl=ru&ct=clnk&gl=ua> [17.02.2018].
3. Завгородня І. Перекладачі з української на німецьку: хто вони? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dw.com/uk/a-16821925> [19.02.2018].
4. Іваницька М. Мовна особистість перекладача як об'єкт лінгвістичних досліджень / М. Іваницька // Українське мовознавство. КНУ ім. Тараса Шевченка, 2011. – Вип. 41/1. – С. 97-101.
5. Кияк Т. Теорія і практика перекладу / Т. Кияк, А. Науменко, О. Огуй. – Вінниця: Нова книга, 2006. – 592 с.
6. Кратохвіль А. Надзвичайний і повноважний перекладач / Критика, ч. 7/8. – 2011. – Режим доступу: http://krytyka.com/cms/front_content.php?idart=1119
7. Мазур О. Дослідження творчої особистості перекладача у світлі теорії контекстів / О. В. Мазур // Теорія та практика перекладу. – 2011. – №6 (ч. 2). – С. 65-71.
8. Матвійшин О. Українська проза початку ХХ століття в перекладах німецькою мовою: лінгвокультурний вимір : дис. ... канд. філолог. наук : 10.02.16 / Матвійшин О.М. ; Дрогобицький держ. пед. ун-т ім. Івана Франка. – Дрогобич, 2011. – 227 с.
9. Новикова М. Проблемы индивидуальности стиля в теории художественного перевода: Автореф. Дис... д-ра филол. наук: 10.02.19 / ЛГУ им. А. Жданова. – Ленинград, 1980. – 26 с.
10. Сухарев С. Два «Тигра» // Мастерство перевода. – М.: Сов. писатель, 1977. – Сб. 11. – С. 306-317.
11. Шум О. Відтворення лексико-стилістичних домінант української художньої прози другої половини ХХ століття перекладачами-емігрантами : дис. ... канд. філолог. наук : 10.02.16 / Шум О.В. ; Київський національний університет імені Тараса Шевченка. – Київ, 2017. – 230 с.
12. Kurkov A. Liebesglück in Brüssel / Брюссельский кролик. – К. : Альтерпрес, 2009. – 96 с.